

Dr G. C. P. Linssen

DE OPRICHTING VAN DE LIMBURGSE WERKGEVERSVERENIGING

Het ontstaan rond 1900 van verenigingen van werkgevers vond vooral zijn oorzaak in de toenemende bemoeienis van de overheid met het bedrijfsleven en in het meer actief optreden van in steeds hechter verband opererende werknemersorganisaties.

Na de Kinderwet Van Houten die het Staatsblad bereikte in 1874, kwamen successievelijk wetten tot stand die direkt op het bedrijfsleven betrekking hadden, zoals de Arbeidswet van 1889, de Wet Bedrijfs- en Vermogensbelasting van 1892, de Ongevallenwet van 1901 en de Wet op het Arbeidscontract van 1907. Deze wetgeving luidde een politiek van toenemende bemoeienis van de overheid met het bedrijfsleven in.

In het katholieke Limburg was voorts van belang het verschijnen van de encycliek *Rerum Novarum* van Paus Leo XIII in 1891. In deze encycliek vonden arbeidersleiders de stimulans en het richtsnoer voor de ontplooiing van een katholieke arbeidersbeweging, die zich militant opstelde zowel tegenover de socialistische arbeidersorganisaties als tegenover de werkgevers.

In het stellingnemen tegen het socialisme, in het afweren van het „rode gevaar”, vonden de Limburgse arbeiders én werkgevers een aktiefront, waarin men onder leiding van de geestelijke adviseurs schouder aan schouder een gezamenlijke vijand bestreed. Het praedicaat R.K. stond daar borg voor. Figuren als de in Maastricht aktieve Willem Vliegen, aanhanger van Domela Nieuwenhuis, bleven een uitzondering; het socialisme kwam als volksbeweging in Limburg niet van de grond.

Illustreerend voor deze anti-socialistische houding was bijvoorbeeld een circulaire de dato 26 november 1918 van de Nederlandsche R.K. Steenfabrieksarbeidersbond „Sint Stephanus”, – waarbij sinds 30 september van dat jaar ook de kleiwerkers van Belfeld, Echt, Reuver en Tegelen waren aangesloten –, gericht aan de heren steenfabrikanten, waarin aandacht werd gevraagd voor de biddag die op donderdag

28 november zou plaats hebben om God te danken dat Hij niet alleen Nederland van de verschrikkelijke oorlog had gespaard, maar ook de goedgezinde arbeidersorganisatie de macht had gegeven om de door de socialisten opgezette revolutie de kop in te drukken. Men vertrouwde er bij Sint Stephanus op dat voor de deelname aan deze bid-dag tenminste een halve dag vrij met behoud van loon zou gegeven worden.¹

Van de arbeiders in Limburg voelden slechts die uit Maastricht zich het meest aangesproken tot het socialisme. De plaatselijke neutrale vakverenigingen „Loon naar Werk” van de aardewerkers, „Verbroe-dering” van de glasblazers, „Door Vereeniging Verbetering” van de ovenwerkers en „De krachtige Hand” van de metaalbewerkers, be-kenen zich tot het socialistische, anti-godsdienstige, uit het Luikse industriegebied overgeplante, type. In 1895 sloten deze neutrale vak-verenigingen zich aaneen in de lokale vakcentrale, het Maastrichts Arbeiderssecretariaat, onder leiding van Willem Vliegen. De welspre-kende priester-politikus H. J. A. M. Schaepman kwam, in november 1895, een maand na de oprichting van het Maastrichts arbeiderssecretariaat, naar de hoofdstad van Limburg om het op te nemen tegen de zogenaamde kleurloze verenigingen, overigens met miniem resultaat. Bij een stemming onder de leden van „Loon naar Werk” stemden er 428 van 449 voor hun eigen neutrale organisatie.²

¹ Jaarverslag over 1918 en beschrijvingsbrief voor de XIe jaarvergadering op 27 juli 1919 van de Ned. R.K. Bond van Glas- en Aardewerkers „God en ons Recht” (Maastricht 1919), p. 3 en 44.

De naam van de bond „God en ons Recht” werd gevonden in dichtregels van Albrecht Rodenbach, die als volgt beginnen:

„Vooruit! de Christenwerkersschaar,

Vooruit! door het beginnend jaar”,

en eindigen met:

„Vooruit! trots ontrouw en trots misverstand,

Vooruit! trots vijand en trots dwingeland,

Vooruit! voor Troon, voor heer en knecht,

Vooruit! voor God en voor ons Recht”.

In het gehele opstel is gebruik gemaakt van ondersteunende documentatie uit het archief van de Limburgse Werkgeversvereniging 1919.

² J. F. R. Philips, Een periode van sociale kentering (1880-1890), in *Miscellanea Trajectensia*; bijdragen tot de geschiedenis van Maastricht; uitgegeven bij gelegenheid van het 300-jarig bestaan van de stadsbibliotheek van Maastricht 1662-31 juli 1962 (Maastricht 1962), p. 680; J. Colson, Poels (Roermond-Maaseik 1955), p. 321; W. L. M. E. van Leeuwen, Honderd jaar Nederland 1848-1948 (Hengelo 1948) p. 86-91 en p. 115-116; J. van den Tempel, De christelijke vakbeweging, haar wezen, omvang en ontwikkeling (Rotterdam 1909), p. 10, 16-17.

De verhouding tussen de katholieke en protestants-christelijke werknemersorganisaties enerzijds en de socialistische verbonden anderzijds, was doorgaans uitgesproken vijandig. Een brochure, geschreven door Jan van den Tempel, tweede sekretaris van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, – het N.V.V. –, bevestigde deze situatie uitdrukkelijk. Hij noemde de christelijke vakbeweging een der strijdmiddelen van de bezittende klasse tegen de opkomende klassebewuste socialistische vakbeweging. De door de socialisten gepropageerde klassestrijding er van uit dat principiële tegenstellingen niet door onderhandelen en overleg konden worden opgelost, doch met de werkgevers moesten worden uitgevochten. De konfessionelen stelden echter geleidelijkheid en overleg voorop. De Nederlandse bisschoppen wensten in ieder geval duidelijk dat de katholieke arbeiders zich zouden organiseren op konfessionele basis. De Tijd van 7 juli 1906 bevatte bijvoorbeeld een officiële verklaring van het Doorluchtig Episcopaat, waarin kenbaar werd gemaakt dat het een ernstig en uitdrukkelijk verlangen van de bisschoppen was de hun onderhorige katholieken te verenigen en verenigd te houden in katholieke organisaties; dit omdat slechts in katholieke organisaties de katholieke beginselen ten volle tot hun recht zouden kunnen komen. Aangezien de protestants-christelijke leiders dezelfde organisatie-ideeën onderschreven, werd het N.V.V. althans in Limburg een betrekkelijk klein wervingsveld toegemeten, hetgeen de vijandige houding tegenover de konfessionele organisaties wel verklaarbaar maakt.

Ofschoon als officiële start van de Limburgse arbeidersorganisatie het jaar 1900 wordt genomen, – het gedenkboek der katholieke arbeidsbeweging in Limburg neemt het jaar 1900 als begin –, was er toch ook eerder al sociale bedrijvigheid waar te nemen, zij het dan dat deze zich afspeelde op het meer lokale vlak.³

Reeds in 1833 werd in Maastricht een organisatie van haven- en transportarbeiders opgericht, die echter door de Nederlandse kommandant van de vesting Maastricht, – enclave in het door Belgische troepen van 1830 tot 1839 bezette Limburgse gebied –, al spoedig werd verboden,

³ J. Jacobs, *Het gouden boek der KAB Limburg 1900-1950* (Heerlen 1951), p. 7, 18-19, 23-25; G. C. P. Linssen, *Verandering en verschuiving; industriële ontwikkeling naar bedrijfstak in Midden- en Noord-Limburg, 1839-1914* (Tilburg 1969), p. 44-45; J. C. G. M. Jansen, *75 jaar katholieke bond van werknemers in industriële bedrijven Sint Willibrordus Maastricht* (Maastricht 1970), p. 2-3; Philips t.a.p., p. 685; *Gedenkschrift bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan der R.K. Werkliedenvereniging „St. Paulus” te Vaals* (Vaals 1925).

omdat men haar verdacht van Belgische sympathieën. De werklozenkas, groot f 6.000,—, werd daarbij door de militaire autoriteiten veiligheidshalve in beslag genomen. In 1875 kwam te Vaals voor het voetlicht de Arbeiterverein Sankt Paulus, die bij oprichting 152 leden telde. In Venlo bestond sinds 1876 de Pius-vereniging, die echter meer een soort van sociëteit dan een arbeidersvereniging schijnt geweest te zijn. In 1895 werd te Maastricht een katholieke vakorganisatie opgericht, genaamd R.K. Aardewerkersvereniging „God en ons recht”, in de wandeling de Pottemennesbond geheten. In hetzelfde jaar kwam ter plaatse ook de R.K. Glasbewerkersvereniging tot stand. Te Kerkrade werd in 1896 opgericht de „Arbeiterunterstützungsverein Sankt Leonard” met uitsluitend mijnwerkers als leden.

De werkelijk doorslaggevende activiteiten begonnen na 1891 met de oprichting van Volksbonden: Maastricht in 1892, Roermond in 1893, Kerkrade in 1896, Gulpen in 1898 en Heerlen in 1900. De Venlose Pius-vereniging vormde zich in 1904 om tot een Volksbond. Met de stichting van de Limburgsche Rooms-Katholieke Volksbond in 1900 kregen de activiteiten provinciaal allure.

Een der modelafdelingen in Limburg was de Volksbond in Tegelen, opgericht in 1904. De arbeiders van deze plaats, — die een beduidende industrie herbergde —, waren op het gebied van organisatie en het voeren van akties de omliggende plaatsen ver vooruit. Men pakte er vele zaken aan, waar men elders nog niet aan toe was of in grote boog omheen liep. Zo kwam er onder meer tot stand de vitale vakverenigingsafdeling van steen-, buizen- en pannenfabrieksarbeiders St. Stephanus, opgericht in 1906.⁴

De industriëlen hadden reeds langer hun ontmoetingspunten, zij het dan niet in een algemene werkgeversvereniging, zoals men die nu kent. Het waren sociëteiten, armbesturen en gemeenteraden, maar toch vooral de Kamers van Koophandel en Fabrieken.

Maastricht bezat al in 1804 een Chambre Consultative de Manufactures, Fabriques, Arts et Métiers. Te Roermond werd in 1829 een Kamer opgericht, in Venlo in 1830 en in Tegelen in 1888.⁵

⁴ P. Jacobs, Vijftig jaar KAB in Tegelen (Tegelen 1954), p. 13; Linssen, a.w., p. 46; Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan der vakvereniging van Steen-, buizen- en pannenfabrieksarbeiders St. Stephanus te Tegelen 1 januari 1906-1 januari 1931, z.pl.z.j.

⁵ Gedenkschrift Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Maastricht en Omstreken 1804-1954 (Maastricht 1954); Verslag van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Roermond over 1903, p. 19-23; Kamer van Koophandel en Fabrieken te

Vooral de industriëlen van Noord-Limburg gevoelden de behoefte om op een andere wijze nauwer samen te werken. Men signaleerde dat er maatschappelijke veranderingen op til waren, die straks een antwoord van hun kant behoeften. Dat leidde in 1898 tot de oprichting van de R.K. Vereniging van Werkgevers van Venlo en Omstreken, welke tot doel had de bespreking van gezamenlijke belangen.⁶

De vereniging was bisschoppelijk goedgekeurd. De koninklijke goedkeuring dateerde van 6 juli 1912 en werd dus pas een aantal jaren na oprichting aangevraagd. Men vergaderde ofwel te Venlo in hotel „Wilhelmina” ofwel te Tegelen in café „De Gouden Berg”. Voorwerp van discussie waren doorgaans problemen rondom de collectieve arbeids-overeenkomsten en de arbeidsverhoudingen in het algemeen. Op 11 december 1918 vond de laatste algemene ledenvergadering met aansluitend diner plaats. Aangezien leden kleiwarenfabrikanten waren, werd het archief overgedragen aan de in oktober van dat jaar opgerichte R.K. Patroonsbond in de klei-industrie. De ijzerwarenfabrikanten zouden pogen eveneens een eigen werkgeversvakvereniging op te richten.

In 1903 bleek dat men de situatie goed getaxeerd had. De landelijke spoorwegstaking strekte zich ook over Limburg uit. Samen met Blerick, waar een grote werkplaats der spoorwegen gevestigd was, telde Venlo ruim 500 spoormannen, ontevreden over de heersende toestanden bij de spoorwegen. Ofschoon ter plaatse slechts 10% van de arbeiders aan de stakingsoproep gevolg gaf, was toch duidelijk geworden dat in de toekomst zwaarder geschut op het sociale veld in stelling zou worden gebracht en dat, indien nodig, met scherp zou worden geschoten.⁷

Overigens waren in Limburg ook vóór 1903 stakingen her en der uitgebroken. Zo vond in de fabriek van Petrus Regout te Maastricht in 1886 een staking plaats onder de glasblazers, terwijl tien jaar later in hetzelfde bedrijf de glasslijpers het werk maandenlang neerlegden.⁸

Ook ná 1903 bleef het onrustig. De spoorwegviktorie van de arbeiders had alom in den lande diepe indruk gemaakt en de strijd lust van de jonge vakbonden aangewakkerd. In de periode tussen de eeuwwisseling en het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd een groot aan-

Venlo in historisch perspectief (1830-1955), in *Jaarboek Sociaal Historisch Centrum voor Limburg 1957*, dl III (Maastricht 1957) p. 7; *Verslag van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Tegelen over het jaar 1888 (Venlo 1889)*, p. 3.

⁶ *Provinciaal Verslag Limburg 1898*, M, p. 43.

⁷ P. V. L. 1903, M, p. 66; J. Colsen, Poels (Roermond-Maaseik), p. 140-148.

⁸ 125-Sphinx/Céramique-100 (Maastricht 1959), p. 394; Philips, t.a.p., p. 675.

tal vakbonden opgericht, die zeer levensvatbaar bleken en zich spoedig tot landelijke organisaties formeerden.

In 1904 werd er te Roermond een poging gedaan om tot een Limburgse werkgeversvereniging te geraken.⁹ Op verzoek van het hoofdbestuur van de Zesde Limburgse Katholiekendag, die in 1904 zou worden gehouden te Heerlen, zou Dr. P. J. H. Cuypers te Roermond pogen een Limburgse patroonsbond op te richten die zich als zodanig op Pinkstermaandag 23 mei van dat jaar moest presenteren. In januari 1904 ontving Cuypers daartoe het verzoek van de voorzitter van de Katholiekendag Jhr. Mr. Ch. Ruys de Beerenbrouck, zodat de tijd om tot een bond te geraken uitermate kort was. Ook de beschermheer van de Katholiekendag Mgr. J. H. Drehmanns, bisschop van Roermond, stond achter het verzoek. De toen 76-jarige Cuypers toog tezamen met zijn zoon Jos, — Ir. J. Th. J. Cuypers —, aan het werk. Een aantal vooraanstaande Limburgse werkgevers, — in totaal 12 —, werd benaderd. De reacties moeten Cuypers wel zijn tegengevallen. Mr. L. W. H. Regout antwoordde voorshands geen tijd voor het verenigingslidmaatschap te hebben in verband met de pas door hem opgerichte glasfabriek „Stella”. Ook Jos Marres, zoutzieder te Maastricht, liet het afweten, evenals de Sittardse aannemer Laudy. Sigarenfabrikant Hennekens te Beek vertolkte wellicht enigszins de mening van de werkgevers die voor de nieuw op te richten patroonsbond weinig voelden. Hij stelde namelijk dat in Beek het werkvolk kalm en rustig was en er niet aan dacht zich te organiseren. Een patroonbond zou zijns inziens de arbeiders aanleiding geven om ook een bond op te richten. Dankzij prima loon en goede behandeling had Hennekens dit echter volgens zijn zeggen tot dan toe kunnen voorkomen. Tot degenen die het eerste uur achter de nieuwe patroonsbond stonden, behoorden onder meer: steenfabrikant H. Baeten uit Maastricht, de kleiwarenfabrikant Paul Teeuwen uit Tegelen, machinefabrikant P. Konings uit Swalmen, turfstrooisel fabrikant Trynes te Venray en goudsmid Camille Esser uit Weert. Toch zette Pieter Cuypers ondanks het wat teleurstellend begin, door en reeds op 28 februari 1905 werd de oprichtingsvergadering gehouden te Roermond, waarbij 16 werkgevers acte de présence gaven. Er werd een bestuur geformeerd, waarvan Cuypers sr. de voorzitter werd. Tot sekretaris koos men F. Nicolas uit Roermond, terwijl als penningmees-

⁹ Katholiek Documentatie Centrum Universiteit Nijmegen, Inventaris van het archief van de Algemene Katholieke Werkgeversvereniging en het Katholiek Verbond van Werkgeversvakverenigingen, 1915-1960, opgemaakt door H. van Bommel, inv.nr. 555-556 (oud 501-502).

ter fungeerde de Roermondse industrieel Felix Janssens. Bestuursleden waren voorts: Jules Thywissen uit Venlo, Paul Teeuwen uit Tegelen, H. Baeten uit Maastricht en P. Konings uit Swalmen. Statuten en reglementen werden opgesteld door Jos Cuypers en Mr. F. J. Bolsius uit Roermond naar voorbeeld van de R.K. Patroonsvereniging in het bisdom Haarlem, een bisdom waarmee Jos Cuypers goede relaties had als architect van de kathedrale kerk van Sint Bavo.

Mr. Bolsius, van 1900 tot 1913 lid van de Tweede Kamer en van 1911 tot 1939 president van de Arrondissementsrechtbank te Roermond, was mede-oprichter van de Limburgse Katholiekendagen, die voor het eerst werden georganiseerd, – altijd op Pinkstermaandag –, in 1899 te Maastricht. De volgende Katholiekendagen vonden plaats in 1900 te Roermond, in 1901 te Venlo, in 1902 te Sittard, in 1903 te Weert en in 1904 te Heerlen.

Op het einde van 1904 waren er 41 werkgevers lid van de nieuwe bond. De zwakte van samenstelling bleek echter duidelijk, omdat van dit aantal bijna de helft, te weten 19 werkgevers, uit Roermond afkomstig was. In feite bleef de bond een Midden-Limburgse aangelegenheid. Ook waren een aantal personen lid die als werkgever nauwelijks als zodanig waren te kwalificeren. Dit leidde tot moeilijkheden met andere organisaties, met name de Hanze en de Volksbond welke beide organisaties kleine patroons uit nijverheid en handel onder hun leden telde. Teneinde de gerezen kwesties met elkaar te regelen, werd op 24 november 1904 te Roermond een bijeenkomst georganiseerd om de werkterreinen ten opzichte van elkaar af te bakenen. De Hanze zou zich met de middenstand en kleine zelfstandigen blijven okkuperen, de Volksbond zou de arbeiders tot leden hebben en de Patroonsbond werkgevers met tenminste 15 arbeiders in dienst. De doelstelling van de Patroonsbond zou zijn het bevorderen van het geestelijke en stofelijk welzijn der leden en hun arbeiders volgens de katholieke beginselen, zoals die waren geformuleerd op de Limburgse Katholiekendag te Heerlen. Daar was vastgesteld dat de katholieke patroonsverenigingen een sociale roeping zouden hebben. Konform het gestelde in de encycliek *Rerum Novarum* van Paus Leo XIII moest getracht worden de sociale nood zo veel mogelijk op te heffen en de ene klasse tot de andere te doen toenaderen. Het eerste jaarverslag van de vereniging drukte duidelijk teleurstelling uit over de groei van het ledental. Het tweede jaarverslag merkte op dat men ook dat jaar niet verder was gekomen dan vaststelling van de kontributie en het houden van een vergadering. De Patroonsbond sukkelde nog een

paar jaren door en de enige merkbare activiteit was dat men zich als groep presenteerde op de Limburgse Katholiekendagen. Na 1911 hield de bond bij gebrek aan interesse op te bestaan.

De behoefte aan een fabrikantenorganisatie bleef bestaan, vooral daar waar de arbeidersbonden actief waren. Dit leidde op 29 januari 1912 tot de oprichting van een „Vereeniging van Fabrikanten van Machinale Dakpannen van Tegelen en Omstreken”, een organisatie waarmee de latere Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging goede contacten onderhield. De aanleiding tot oprichting zal voor een groot deel gelegen hebben in een felle, langdurige staking, die in augustus 1910 bij de kleiwarenfabriek Tiglia te Tegelen uitbrak en welke pas in mei 1911 werd opgeheven. Ook na de staking die de arbeiders overigens weinig sukses opleverde, bleven de spanningen nog geruime tijd voortduren.¹⁰ Het behoeft dus nauwelijks verwondering te wekken dat de werkgevers gingen overwegen om zich ook, zowel in vak- als in standsorganisaties te verenigen.

De begrippen stands- en vakorganisatie verdienen een korte toelichting. Zij waren immers lange tijd, – tot het begin der vijftiger jaren –, het onderwerp van heftige, soms verwarde, en doorgaans wijdlopende discussies over beide organisatievormen. Kort samengevat verstonde de katholieke werkgevers onder standsorganisatie dat gedeelte van het sociale verenigingsleven, hetwelk niet werd verzorgd door de vakorganisaties, die hun specifieke werkterrein hadden binnen de diverse bedrijfstakken, de onderhandelingen over kollektieve arbeidsovereenkomsten uitdrukkelijk daaronder begrepen. Men verstond onder stand een groep personen, – de katholieke werkgevers wensten uitdrukkelijk een persoonlijk lidmaatschap van hun verenigingen –, die mede door de maatschappelijke functie die men vervulde, bij elkaar behoorde. Zij die zich slechts gelijkwaardig beschouwden door geboorte, fortuin, positie of een combinatie daarvan, vielen niet zonder meer onder hun formulering. Het is de zogenaamde Heerlense school of Limburgse richting onder leiding van Mgr. Dr. H. A. Poels die naast de vakorganisaties ook een standsorganisatie voor algemene belangenbehartiging noodzakelijk achtte. De Leidse richting met als woordvoerder P. M. J. Aalberse zag het nut der standsorganisaties niet in en pleitte voor een uitbouw der vakorganisaties. In de *Analecta* van het bisdom Roermond werd het standpunt met betrekking tot stands- en vakorgani-

¹⁰ Colsen, a.w., p. 477-478; Gedenkboek St. Stephanus, p. 74; Jacobs, a.w., p. 59-62; De Werkgever, 50 Jaar Limburgse Katholieke Werkgeversvereniging, nr. 20A, 3 oktober 1968, p. 587.

satie vastgelegd, hetgeen niet wegnam dat de polemieken over deze materie nog vele jaren bleven voortduren.¹¹

Voor de situatie in Limburg was in het kader van deze ontwikkeling van belang dat in 1913 serieuze pogingen werden ondernomen om tot een landelijke katholieke algemene werkgeversorganisatie te komen. Op 1 december van dat jaar vond een eerste bijeenkomst plaats van een vijftiental werkgevers uit alle delen van Nederland. Op de presentielijst figureerden ook twee Limburgers: Emile van Oppen, directeur van N.V. Staalwerken „de Maas” te Maastricht en G. R. Isphording sekretaris van de R.K. Vereeniging van Werkgevers van Venlo en Omstreken en directeur van de Kleiwarenfabriek N.V. „Tiglia” te Tegelen. Dit gesprek leidde op 2 september 1915, – door het uitbreken van de eerste wereldoorlog in de zomer van 1914 trad er uiteraard een vertraging der activiteiten op –, tot de stichting van de Algemeene R.K. Werkgeversvereniging, welke tot eerste voorzitter kreeg J. B. van Dijk uit Amsterdam. Ook de Maastrichtenaar Emile van Oppen maakte deel uit van het bestuur. Op de oprichtingsvergadering waren 48 werkgevers aanwezig, waaronder 6 uit Limburg afkomstig: de heren Emile van Oppen uit Maastricht, Leo Kluytmans uit Swalmen, Jos Jansen uit Reuver, G. R. Isphording uit Tegelen, J. Trienekens uit Reuver, voorts Pater Regalatus Hazebroek O.F.M. in zijn kwaliteit van geestelijk adviseur van de R.K. Vereeniging van Werkgevers van Venlo en Omstreken en Dr. P. Cuyppers uit Roermond.

De vereniging benoemde tot sekretaris Mr. L. G. Kortenhorst, de latere voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Mr. Dr. Leonardus Gerardus Kortenhorst werd in 1886 te Weesp geboren. Hij volgde het gymnasium op het Ignatius College te Amsterdam, in welke stad hij naderhand ook rechten studeerde. Hij promoveerde in 1913 op de dissertatie „De bevoegdheid van den rechter om ongestraft te laten”, een publikatie die in de loop der jaren door vele andere werd gevolgd.¹²

¹¹ *Analecta voor het Bisdom Roermond*, 2de jrg. 1917, p. 19-22; *Uit onze sociale geschiedenis* (Bussum 1956), p. 22-33, 78-88; *Colsen*, a.w., p. 365.

¹² *125-Sphinx/Céramique-100* (Maastricht 1959), p. 394; *Philips*, t.a.p., p. 675; *Wie is dat*; biografische gegevens van Nederlanders die een vooraanstaande plaats in het maatschappelijk leven innemen met vermelding van adressen ('s Gravenhage 1956), p. 348.

¹³ *Notulen van de Algemeene R.K. Werkgeversvereniging, Oprichtingsvergadering 2 september 1915*; *Eerste Jaarboek der Roomsche Katholieke Werkgeversverenigingen in Nederland 1919-1920* ('s Hertogenbosch 1920), p. 11-17; *Het Patroonsblad*, 20 mei 1915, p. 1; *De Tijd*, 30 mei 1918.

Het Patroonsblad, – in 1911 voortgekomen uit het in 1907 ontstane verenigingsorgaan van de katholieke sigarenfabrikanten Ons Dekblad geheten –, werd het publiciteitsmedium van de nieuwe vereniging en ging voluit heten: „Het Patroonsblad – Gids voor Werkgevers op Technisch-, Sociaal-Economisch- en Handelsgebied – Officieel Orgaan van: De Algemeene Werkgeversvereeniging; den R.K. Zuidelijken Patroonsbond van Tabaks- en Sigarenfabrikanten; de R.K. Vereeniging van Werkgevers van Venlo en Omstreken; den R.K. Patroonsbond van Schoenfabrikanten te Kaatsheuvel; den R.K. Patroonsbond van Schoenfabrikanten te Oisterwijk-Moergestel; den R.K. Patroonsbond „Dongensche Lederindustrie-Vereeniging”.

Het blad verscheen twee keer per maand en de abonnementsprijs bedroeg f 2,50 per jaar.¹⁴

De Venlose werkgevers hadden, dankzij hun bestaande vereniging, een eigen plaats in de landelijke organisatie. Zij waren actief en vergaderden regelmatig. Binnen de Venlose vereniging speelde de geestelijke adviseur pater Regalatus Hazebroek O.F.M. een invloedrijke rol. Hij was een warm voorstander van een diocesane organisatie, opererend in federatieve samenwerking met de landelijke vereniging.¹⁵

Intussen kwam de ledenwerving van de A.R.K.W.V. gestaag aan op gang vooral na de benoeming van Mr. L. G. Kortenhorst. Het Patroonsblad typeert hem bij zijn aanstelling als een van die mannen, wier kracht onuitputtelijk schijnt, en die steeds meer tijd schijnen over te hebben, naargelang hun werkzaamheden toenemen.¹⁶ Vanaf begin 1916 werden dan ook in het Patroonsblad regelmatig namen van nieuwe leden gepubliceerd, waaronder ook Limburgers, zoals: Mr. L. W. Regout, directeur van de Porselein- en Muurtegelfabriek „Mosa” en glasfabriek „Stella” te Maastricht; F. Goossens, directeur van de firma Wed. H. Bontamps te Venlo; W. Steinmann, directeur van de Stoomhoutdraaijerij „De Gennep Molen” te Gennep; Gerard Linssen, directeur van de Ateliers voor het vervaardigen van religieuze beelden, te Venlo.¹⁷

In de zomer van 1917 richtte Kortenhorst zijn aandacht op Limburg. In augustus hielden Wierdels, onder-voorzitter van de A.R.K.W.V., en Kortenhorst spreekbeurten in Maastricht over het onderwerp Col-

¹⁴ Het Patroonsblad, 20 mei 1915, p. 1.

¹⁵ Het Patroonsblad, 5 november 1915, p. 6.

¹⁶ Het Patroonsblad, 5 december 1915, p. 7.

¹⁷ Het Patroonsblad, 5 april en 5 september 1916.

lectieve Arbeidsovereenkomst, een succesvolle bijeenkomst, die ruim 120 bezoekers trok.¹⁸

De Vereniging van Nederlandsche Werkgevers, een neutrale organisatie die op 13 september haar algemene ledenvergadering in Maastricht hield, moest het met iets minder publiek doen. Voorzitter J. B. Blijdenstijn W. Jzn. mocht ongeveer honderd belangstellenden verwelkomen bij de inleiding met „lantaarnplaten”, die werd gehouden door Ir I. van Goudoever de Jongh, hoofdingenieur der Staatsmijnen. Het V.N.W., opgericht te Hengelo in 1899 met als eerste voorzitter D. W. Stork, telde in dat jaar 279 leden, zodat op zich zelf van een goede opkomst gesproken kon worden.¹⁹

In 1918 begon er duidelijk schot te komen in de Limburgse activiteiten. Op 28 mei van dat jaar konstitueerde zich een comité van industriëlen, landbouwondernemers en vertegenwoordigers uit de groothandel met het doel om een rooms-katholieke Limburgse werkgeversvereniging te stichten. Daarin hadden zitting de bekende kerkenbouwer Dr. P. Cuypers, directeur der firma Cuypers & Stoltzenberg te Roermond, P. Smulders, directeur van de kleiwarenfabiek Canoy & Herfkens te Tegelen; Mr. L. W. Regout te Maastricht; Ir. Joh. Rieter, directeur van N.V. Pope's Metaaldraadlampenfabriek te Venlo; L. de Rijk, stoomdakpannenfabrikant te Tegelen en voorzitter van de R.K. Werkgeversvereniging van Venlo en Omstreken; G. R. Ispording, kleiwarenfabrikant en sekretaris van de Venlose werkgevers; P. Teeuwen, steenfabrikant te Tegelen en Th. Smeets, meelfabrikant te Roermond. Ook Pater Cassianus Hentzen O.F.M. uit Venray maakte op verzoek van de Bisschop van Roermond, Mgr. L. Schrijnen, deel uit van het comité. Kortenhorst was vanzelfsprekend ook op de vergadering van 28 mei aanwezig.

Cassianus Hentzen werd in 1882 te Rotterdam geboren. Hij volgde het gymnasium te Venray, trad op 19-jarige leeftijd in bij de orde der Minderbroeders en werd in 1908 tot priester gewijd. Op 13 juli 1920 promoveerde Cassianus, – die een belangrijke rol zou blijven spelen –, aan de universiteit van Leuven tot doctor in de politieke en sociale wetenschappen op een proefschrift, getiteld: „De politieke geschiede-

¹⁸ Het Patroonsblad, 5 september 1917.

¹⁹ Overzicht van vrije ondernemersorganisaties in Nederland; uitgave van de Sociaal-Economische Raad ('s Gravenhage 1960), p. 13; De Nederlandse industrie 1899-1959, uitgegeven ter gelegenheid van het zestig-jarig bestaan van het Verbond van Nederlandsche Werkgevers (Den Haag 1959), p. 11; Het Patroonsblad, 20 september 1917, p. 143-144.

nis van het Lager Onderwijs in Nederland". Behalve adviseur van de seniorenwerkgevers was Cassianus ook aan de katholieke jonge werkgeversvereniging verbonden en wel als raadsman van de Kring Limburg. Hij publiceerde zeer veel, waarbij zijn bekendste werk wel was het meerdelige „Commentaar op Quadragesimo Anno". Voor de Limburgse werkgevers heeft Cassianus als geestelijk adviseur der vereniging, bijzonder veel betekend. Terecht werd hij dan ook in 1933 tijdens de viering van het derde lustrum der vereniging te Maastricht bij gelegenheid van zijn 25-jarig priesterfeest hartelijk gehuldigd.

Het gezelschap te Roermond bijeen, was unaniem van mening dat tot de oprichting van een Limburgse werkgeversvereniging zo spoedig mogelijk moest worden overgegaan. Naast gewenstheid van de vereniging in algemeen sociale zin, noemde men als meer concrete actiepunten: de slechte toestand der verkeersmiddelen, waarbij men speciaal dacht aan het tramverkeer, zich te bezinnen op de toenemende betekenis van de Limburgse industrie, de sociale „quaestie", aan welks oplossing men in katholieke zin mede zou moeten werken, teneinde een goede verhouding tussen patroons en arbeiders zoveel mogelijk te bevorderen. Men nam zich voor de leiders van grote bedrijven voor de op te richten vereniging te interesseren. Aangezien het de bedoeling was om tot een standsorganisatie te geraken, zou men middenstanders of mensen die daaronder waren te rangschikken, niet als leden opnemen.²⁰

Het oprichten van deze organisaties, zowel door werkgevers als werknemers, betekende in feite een sociale kentering in de bestaande maatschappelijke verhoudingen. Bestonden de eerste vormen van een soort van sociale actie veelal uit verenigingen tot onderlinge hulpverlening en ontspanning, die in rustige en vaak gemoedelijke sfeer werkzaam waren en daarbij gaarne dreven op de steun en menigmaal ook op de leiding van de „heren", de verhoudingen kwamen langzamerhand anders te liggen toen werkgevers en werknemers zich gingen herkennen als een eigen groep.²¹ Het begrip werkgever werd van het begrip hogere stand, het begrip werknemer van het begrip behoeftige afgesplitst. Daarbij ging men bij de konfessionele standsorganisatorische benadering uit van het harmoniemodel, bij het socialistische klasse-idee van

²⁰ Het Patroonsblad, 5 juni 1918, p. 82-83; De Tijd, 30 mei 1918; Wie is dat, p. 263.

²¹ H. F. J. M. van den Eerenbeemt, Ideeën rond 1900 van katholieken in Nederland over een reconstructie der maatschappij, in Sociale Wetenschappen, jrg. 13, nr. 4, p. 257-258; L. G. J. Verberne, De Nederlandse arbeidersbeweging in de negentiende eeuw (Utrecht-Antwerpen 1959), p. 73-75.

het polarisatiemodel, met voorop solidariteit binnen de klasse. De Norbertijn van de abdij van Heeswijk, Prof. L. van Aken, verwoordde zijn maatschappelijke opvattingen in Het Patroonsblad, waarvan hij hoofdredakteur was. Daarmede had hij een belangrijke invloed op de meningsvorming van de katholieke werkgevers in Nederland. In zijn boek „Tien Sociale Studiën voor Katholieke Werkgevers” vatte Van Aken zijn opvattingen samen betreffende de sociale kwestie in het algemeen, het liberalisme, het socialisme, het solidarisme, vakorganisatie, arbeidsloon, staking en collectief arbeidscontract. Regalatus Hazebroek, die het boek in Het Patroonsblad een enthousiaste recensie meegaf, adviseerde tezamen met de Bossche uitgever Teulings, het boek niet alleen een goede plaats te geven in de boekenkast, doch ook op reis ter studie mede te nemen.²²

Door deze en andere publikaties werden de werkgevers langzaam maar zeker overtuigd van het nut van katholieke stands- en vakorganisaties. Ook in Limburg ging men, nadat in het diocees Breda een jaar eerder was voorgegaan, over tot het stichten van een werkgeversvereniging.

Zowel de katholieke werknemers- als werkgeversorganisaties waren, vooral ten gerieve van de bisschoppen, diocesaan georganiseerd. De afzonderlijke werkterreinen overschreden de bisdommelijke grenzen welhaast nimmer en ook de landelijke samenwerkingsvormen bleven op deze kerkelijke afbakeningen geschoeid.

Zodoende kon het bijvoorbeeld gebeuren dat de katholieke Zeeuws-Vlaamse werkgevers niet waren georganiseerd in een provinciale Zeeuwse organisatie, doch ressorteerden onder de katholieke werkgeversvereniging in het Diocees Breda. Hetzelfde gold voor de Nijmeegse werkgevers die in het Diocees 's Hertogenbosch thuis hoorden. In Limburg vielen de diocesane en provinciale grenzen samen, een belangrijk historisch gegeven, hetwelk tot gevolg had dat in Limburg kerk, overheid en bedrijfsleven tezamen met de sociale organisaties hand in hand konden en ook plachten te opereren. De eigen identiteit die de Limburgse Werkgeversvereniging tot op de dag van vandaag in de provincie heeft, benevens haar maatschappelijke geïntegreerdheid, is voor een belangrijk deel mede hieraan te danken.

Op maandag 22 juli 1918 vond tenslotte de oprichtingsvergadering plaats van de Limburgsche Rooms-Katholieke Werkgeversvereeni-

²² Het Patroonsblad, 20 december 1915, p. 3; Historisch overzicht van de Katholieke Werkgevers Verenigingen in het Diocees Breda ter gelegenheid van haar gouden jubileum 1917-1967 (z.j. 1967), p.1.

ging.²³ De Tegelse kleiwarenfabrikant L. de Rijk, voorzitter ad-hoc, opende de bijeenkomst die gehouden werd in het Sint Christoffelhuis te Roermond. Behalve een aantal Limburgse werkgevers kon De Rijk begroeten: Mgr. L. Schrijnen, bisschop van Roermond; Jonkheer Mr. Ch. Ruys de Beerenbrouck, commissaris der Koningin in de provincie Limburg; Mgr. Le Bron de Vexela, deken van Roermond; de heren Mr. Dr. H. van Groenendael en Mr. M. Bongaerts, beide lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, – de laatste excuseerde de afwezigheid van Mgr. Prof. Dr. W. Nolens, die tot zijn spijt wegens gewichtige staatszaken niet aanwezig zijn kon –, en last but not least Dr. Pieter Cuypers, monter en fris genoeg om met zijn 91 jaren acte de présence te geven. Cuypers, de nestor der toenmalige Limburgse werkgevers, was een actief man, ook in werkgeverskringen. Drie jaar eerder, in 1915, behoorde hij tot de oprichters der Algemeene Roomsche-Katholieke Werkgeversvereniging. Ook bezat hij, zowel als directeur van de Roermondse kunstwerkplaatsen als in zijn kwaliteit van rijksbouwmeester, te lande een grote faam. Het was zeker geen loos gebaar, toen men hem bij deze oprichtingsvergadering het ere-voorzitterschap der nieuw opgerichte vereniging aanbood.

²³ De 22ste juli 1918 was op zich genomen voor katholiek Nederland een gedenkwaardige datum. Op die dag, 50 jaar eerder, in 1868, zetten de toenmalige bisschoppen van Nederland hun handtekening onder een der merkwaardigste documenten, waarmee de katholieke kerk in Nederland na het herstel der kerkelijke hiërarchie begiftigd werd. Het mandement over het katholiek onderwijs in Nederland had daarmee zijn beslag gekregen. Volgens het woord van de bisschoppen mochten de katholieken niet dan met droevige noodzakelijkheid van de neutrale school gebruik maken. Daarmede was de grote stimulans voor het katholiek bijzonder onderwijs gelegd.

Notulen van de oprichtingsvergadering op maandag 22 juli 1918 in het Sint Christoffelhuis te Roermond; Het Patroonsblad, 5 augustus 1918, p. 113-114; Dr. Cuypers Gedenkboek 1827-1927; uitgegeven door „Limburg” Provinciaal Genootschap voor Geschiedkundige Wetenschappen, Taal en Kunst (Sittard 1927), p. 58-59 en 82-92; H. Hoefnagels, Een eeuw sociale problematiek; van sociaal conflict naar strategische samenwerking (Assen 1957), p. 119-121; Derde Jaarboek der Algemeene R.K. Werkgeversvereniging in Nederland 1921-1922/1922-1923/1923-1924 ('s Hertogenbosch 1924), p. 9-10; L. A. H. van Eijseren, De Limburgse Werkgeversvereniging gedurende de laatste vijftig jaar; jubileumrede van de voorzitter van de Limburgse Katholieke Werkgeversvereniging, uitgesproken ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan der vereniging tijdens de feestvergadering, gehouden op vrijdag 18 oktober 1968 in de Stadsschouwburg te Maastricht, p. 1-9; De Tijd, 22 juli 1918; A. H. M. Albrechts, Waarvoor wij staan; de katholieke werkgever in het midden van de twintigste eeuw; uitgegeven door de Algemene Katholieke Werkgeversvereniging (AKWV) ter herdenking van haar zevende lustrum op 13 september 1950, p. 49-52; Nieuwe Venlose Courant, 20 juli 1918.

Aan Pater Cassianus Hentzen was het gegeven om te wijzen op de sociale betekenis der op te richten vereniging. In een goed opgebouwde rede wees Cassianus op de noodzaak tot een vereniging te komen en wel eerstens in betrekking tot de werkgever individueel, voorts in verhouding tot zijn mede-werkgevers, en tenslotte in relatie met zijn werknemers.

In het algemeen viel aan de sociale ontwikkeling nog wel wat te sleutelen. Letterlijk formuleerde hij dat als volgt: „En dan geloof ik wel te mogen zeggen, dat de sociale ontwikkeling van sommige Heren Patroons veel, om niet te zeggen alles, te wenschen overlaat”. Onduidelijkheid in deze kon Cassianus niet verweten worden.

Belangrijk was de visie van Cassianus met betrekking tot de arbeiders; dat was een visie van harmonie tussen de standen, van solidariteit tussen patroon en werkmans die naast elkaar en niet, zoals de socialisten het zagen, tegenover elkaar stonden. Daarbij pleitte Cassianus vooralsnog slechts voor een andere houding der katholieke werkgevers, een wijziging van mentaliteit ten opzichte van hun arbeiders. Vanuit die andere houding zou het beste een nieuwe en betere maatschappijorde-ning tot stand kunnen komen.

Na Cassianus sprak Kortenhorst, sekretaris van de Algemeene Roomsche-Katholieke Werkgeversvereniging, over de economische toestand van Limburg. De motivatie tot oprichting van een werkgeversvereniging vlocht Kortenhorst door zijn betoog heen. Onder meer merkte hij op dat er na de oorlog revolutionaire woelingen waren te verwachten en dat de arbeidende bevolking een betere verdeling van het volksinkomen zou eisen, hetgeen zijns inziens niet van alle billijkheid ontbloot was. Teneinde de sociale vrede te bewaren en de komende moeilijkheden op juiste wijze tegemoet te treden, was een organisatie van werkgevers noodzakelijk. Trouwens de zich steeds hechter verenigende arbeiders zou, hoe dan ook, partij gegeven moeten worden. In de rede van Kortenhorst kon men niet beluisteren dat de vereniging zou moeten dienen om oude, gevestigde machtsposities verder uit te bouwen of vast te houden. Integendeel, hij wees de Limburgse werkgevers er op dat zij op sociaal gebied niet voldoende mee gegaan waren met hun tijd. Maatschappelijke voorlichting van de leden achtte Kortenhorst dan ook een der voornaamste taken van de nieuwe vereniging.

Vervolgens wekte de bisschop de aanwezigen tot lidmaatschap der nieuwe werkgeversvereniging op, waarna de gouverneur der provincie het woord nam. Hij betoogde dat het aan de Limburgse werkgever ge-

geven was om aan te tonen dat industrie en katholicisme goed samen konden gaan. Deze zienswijze lichtte hij toe door te stellen dat men de industrie kon vergelijken met een konstitutionele monarchie, die een kollektief arbeidskontraat tot grondslag heeft. Voorts pleitte hij voor de aanstelling van een zogenaamd sociaal ingenieur door de vereniging, zolang deze niet door de afzonderlijke bedrijven benoemd zou worden. De definitieve oprichting der vereniging gebeurde ter vergadering bij acclamatie. De bijeenkomst werd, nadat aan Dr. Cuypers het erevoorzitterschap was aangeboden, geschorst. De pauze hierna benutte men om leden in te schrijven.

De eerste ledenlijst der vereniging telde 51 leden.²⁴ Voor meer dan de helft waren deze afkomstig uit Noord-Limburg, te weten 26 werkgevers; uit Midden-Limburg waren er 13 afkomstig; uit het industriële en dichtbevolkte Zuid-Limburg slechts 12.

Per plaats was de situatie als volgt:

<i>Plaats</i>	<i>Aantal leden-werkgevers</i>
Tegelen	11
Maastricht	9
Roermond	9
Venlo	9
Venray	3
Blerick	2
Echt	1
Heerlen	1
Meerssen	1
Reuver	1
Sittard	1
Swalmen	1
Weert	1
Wessem	1
Totaal	<u>51</u>

De leden waren uit een velerlei van branches gerekruteerd; fabrikanten van dakpannen, stenen, meel, glas, porselein, gloeilampen, papier, ijzer-gietwerk, bruinkool, sigaren. Voorts waren er een handelaar, aannemer, boekdrukker, uitgever en installateur bij. Een overwegend deel maakten echter uit de werkgevers in de keramische industrie, bijna

²⁴ De Werkgever, 50 jaar Limburgse Katholieke Werkgeversvereniging, nr. 20A, 3 oktober 1968, p. 617; zie bijlage II, voorlopige ledenlijst der Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging.

een vijfde van het totaal. Kennelijk was de behoefte om zich in een algemene wergeversvereniging aaneen te sluiten bij de steen- en dakpannenfabrikanten van Noord-Limburg het grootst.

Opvallend is dat de steenkolenmijnen aanvankelijk volledig verstek lieten gaan. Men motiveerde dit door te stellen zich als mijndirekteur meer werknemer dan werkgever te voelen. Wanneer men weet dat praktisch alle leden van de nieuwe vereniging niet alleen leider van hun bedrijf waren, maar tevens kapitaaleigenaar of grootaandeelhouder, is dit motief aannemelijk; zowel bij staats- als partikuliere mijnen waren de direktoren geen of slechts in onbelangrijke mate medebezitter der ondernemingen. Uit de sektor der delfstoffenwinning meldde zich slechts aan Mr. Dr. H. van Groenendael, direktor van een bruinkoolontginning, de N.V. „Bergerode” Maatschappij tot Exploitatie van Mineralen te Brunssum.

Dat juist in deze tijd werkgeversverenigingen, zoals de Limburgse Werksgeversvereniging, werden opgericht, hangt ongetwijfeld mede samen met de toenemende sociale onrust in die jaren. Zo was vooral het jaar 1919 in Nederland een topjaar van stakingen en uitsluitingen, namelijk 649 in totaal.²⁵ Limburg nam daarvan slechts 15 voor haar rekening. In de periode 1900-1925 vonden in Limburg in totaal 70 stakingen en uitsluitingen plaats, waarvan het merendeel, bijna de helft, in 1919, te weten 28. Vanuit dit gezichtspunt behoeft het geen verwondering te wekken dat juist in 1918, toen de onrust alom manifest werd, ook de Limburgse Werkgeversvereniging werd opgericht. Desalniettemin stak Limburg qua arbeidsrust bijzonder gunstig af, wanneer men de cijfers relateert aan de cijfers van totaal Nederland.

Stakingen en uitsluitingen

<i>Jaren</i>	<i>Limburg</i>	<i>Nederland</i>
1901-1913	2	184
1914-1918	5	317
1919	15	649
1920	28	481
1921	6	299
1922	5	325
1923	2	289
1924	4	239
1925	3	262

²⁵ Om waarheid en recht; aanval, verweer en repliek betreffende de verhoudingen tusschen R.K. Werkgevers en arbeiders en R.K. organisaties van werkgevers en arbeiders, speciaal in het Zuiden van het land; uitgave van het R.K. Werkliedenverbond in Nederland te Utrecht (z.pl. 1927), p. 22-23.

Kortenhorst zinspeelde, zoals gezegd, in zijn speech tot de Limburgse werkgevers duidelijk op mogelijke onrust. Hij bracht de revolutionaire woelingen in het buitenland in herinnering en wees er op dat deze na de oorlog, — de wapenstilstand zou enige maanden later op 11 november 1918 komen —, ook naar Nederland zou kunnen overslaan. „Wanneer de werkgever”, aldus Korstenhorst, „niet tijdig inziet dat menige eisch van den arbeider billijk is, kunnen botsingen niet uitblijven”. Hij wees er voorts op dat reeds kleine aantallen georganiseerde arbeiders het de patroon behoorlijk lastig konden maken. De werkgevers van Tegelen bijvoorbeeld hadden dat al ervaren.²⁶ De in 1906 opgerichte vakvereniging van steen-, buizen- en pannenfabrieksarbeiders te Tegelen was bijzonder militant, hetgeen in 1910 tot een verbitterde staking leidde, die maanden zou duren.

Ter vergadering werden de konsept-statuten met kleine wijzigingen vastgesteld. Als goed algemeen sekretaris zag Kortenhorst er op toe dat een van deze wijzigingen was, dat de L.R.K.W.V. zou opereren in het kader van het landelijk verbond. De kontributie werd vastgesteld in drie klassen, te weten van f 50,—, f 100,— en f 150,—, daarbij aan de leden overlatend in welke klasse men wenste te betalen. Organisatorisch werd de vereniging opgedeeld in vier kringen, namelijk de kringen Maastricht, Heerlen, Roermond en Venlo. Iedere kring zou twee bestuursleden leveren, behalve de weinig betekende kring Heerlen, die met één bestuurslid genoeg zou moeten nemen. Na enige stemmingen werden de volgende personen tot leden van het bestuur gekozen: voor Maastricht Mr. L. F. H. Regout, directeur van de N.V. Porselein- en Tegelfabriek Mosa en Ir. H. van Aubel, directeur van de Koninklijke Nederlandsche Papierfabriek; voor Heerlen Mr. Dr. H. van Groenendael, directeur van de N.V. „Bergerode” Maatschappij tot Exploitatie van Mineralen te Brunssum; voor Roermond de heer Th. Smeets, directeur van de meelfabriek fa. R. Smeets en de heer H. van der Marck, directeur van de uitgeverij fa. Romen & Zonen; voor Venlo de heren P. Smulders, directeur van N.V. Canoy-Herfkens' Steenfabrieken en G. R. Ispording, directeur van N.V. „Tiglia” kleiwarenfabriek.

Dakpannenfabrikant L. de Rijk trad terug als voorlopig voorzitter na de konstituerende vergadering.

Voor de nieuw opgerichte vereniging werden uiteraard statuten opgesteld, waarin ook het doel omschreven lag. De vereniging had, staan-

²⁶ Linssen, a.w., p. 209-210; Statuten en huishoudelijk reglement Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging 1922.

de op rooms-katholieke grondslag, tot doel het versterken van het godsdienstig-zedelijk leven der patroons en het behartigen van hun algemene sociale en economische belangen. Als konkrete middelen om dit wat vaag omschreven doel te bereiken, dacht men onder meer aan: het bevorderen van de godsdienstige, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling der leden door lezingen en kursussen; het oprichten en steunen van R.K. vakbonden van patroons; het samenwerken met andere leidende standen; het bestuderen van sociaal-economische wetsontwerpen; het onderling voorlichten en steunen in arbeidsaangelegenheden; standpunten uitdragen; het bevorderen van een goede verhouding tussen patroons en arbeiders; het voorkomen of regelen van arbeidsgeschillen; het steunen van R.K. vakonderwijs.

Op de volgende bijeenkomst, die werd gehouden op 1 augustus, werd Mr. Dr. Henri van Groenendael tot eerste voorzitter der nieuwe vereniging gekozen.²⁷ Eveneens werd besloten om in de Limburgse bladen en grote katholieke organen een advertentie te plaatsen, waarin men doctoren in de rechtsgeleerdheid zou oproepen om te solliciteren naar het sekretariaat van de vereniging. Er meldden zich 20 sollicitanten. Mr. B. M. Berger, de latere burgemeester van Venlo, werd tenslotte tot sekretaris benoemd.

Van Groenendael was directeur van de bruinkolenmijn „Bergerode”, een ontginning die drie mijnvelden omvatte: het mijnveld „Energie”, het mijnveld Carisborg II, ook genaamd Heerlerheide, en het mijnveld „Brunahilde” II.²⁸ De oorlog van 1914-1918 had de bruinkoolontginning bijzonder in de aandacht gebracht door de brandstofnood die ontstond. In 1914 bestond er, — slechts op papier —, één bruinkolenmijn, namelijk de mijn Carisborg I, die toen echter met spoed in produktie werd gebracht. De stijgende vraag was er de oorzaak van dat in 1917 een tweede bruinkoolmijn werd opgericht, de maatschappij „Bergerode”. Carisborg I en Bergerode waren in 1918 van ongeveer gelijke grootte, hadden samen ruim 3.300 arbeiders in dienst en leverden praktisch de gehele nationale produktie van bruinkool, ongeveer anderhalf miljoen ton. De bruinkoolindustrie, vrij

²⁷ Notulen LRKVV, 1 augustus 1918; Het Patroonsblad, 20 september 1918, p. 137.

²⁸ C. Blankevoort, De Nederlandsche mijnbouw in de laatste vijfentwintig jaren, in 25 Jaar geschiedenis van Nederland 1898-1923; gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het zilveren regeringsfeest van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina der Nederlanden, o.r.v. W. G. de Bas (Amsterdam 1923), p. 926-928; E. C. van Dorp, Handel en Nijverheid in Nederland in oorlogstijd; de geschiedenis van Nederland en Nederlandsch-Indië tijdens den oorlog van 1914-1919, voor zo ver zij met dien oorlog verband houdt, o.r.v. H. Brugmans (Amsterdam 1920), p. 241-242.

plotseling tot bloei gekomen, ging niet minder vlug weer achteruit. Vooral sinds mei 1919 daalde de vraag naar bruinkool zo sterk, dat nog diezelfde maand ongeveer 1.000 man ontslag moest worden aangezegd. In 1920 was de bruinkoolproductie afgebouwd tot een industrie, waarin slechts 50 arbeiders werk vonden. De nieuw ter hand genomen productie van bruinkoolbriketten droeg voor de continuïteit der bedrijvigheid slechts zeer ten dele zorg. De briketten werden gebruikt voor huishoudelijk gebruik en speciaal voor die industrieën, die een gelijkmatige warmte-ontwikkeling zonder gevaar voor oververhitting nodig hadden, zoals onder meer aardewerk-, steen- en dakpannenfabrieken. Duitse konkurrentie verhinderde echter een grote opbloei. Dat Van Groenendael als brandstofleverancier bij vele leden van de Limburgse Werkgeversvereniging in die oorlogsjaren een bekend figuur was, is duidelijk, zeker wanneer men weet dat de kleiwarenindustriëlen er, ook numeriek, zo'n belangrijke rol in speelden.

Van Groenendael's voorzitterschap was slechts van korte duur. Naast de afgang van „Bergerode”, – in het najaar van 1919 kon hij zich nauwelijks meer werkgever noemen –, was ook de politieke rol die hij vlak na de oorlog speelde, daarbij van invloed. Niet alleen de Limburgse Werkgeversvereniging, maar ook de werknemers- en andere sociale organisaties in Limburg, waren voor overgrote meerderheid fel gekant tegen het annexationistische streven van het in een overwinningsroes verkerende België. De pro-België houding van Van Groenendael werd echter door niemand gesteund, hetgeen men hem spoedig duidelijk maakte. In aanwezigheid van Koningin Wilhelmina vond te Rolduc een massale betoging tegen annexatie plaats.²⁹ Aan Zijne Majesteit den Koning der Belgen werd in augustus 1919 een brief verzonden, welke voor de Limburgsche Landbouwbond was ondertekend door voorzitter Verheggen, voor de R.K. Werkliedenvereniging door voorzitter Vliegen, voor de R.K. Limburgsche Middenstand door voorzitter Van der Velden, voor de Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging door voorzitter Ispording, voor de Limburgsche R.K. Onderwijzersbond door voorzitter Van Tiel en voor de Limburgsche Journalistentenclub door voorzitter Van der Marck. De Nederlands-Limburgse sociale organisaties achtten zich geroepen met klem hun stem te verheffen tegen de Belgische plannen tot gebiedsschennis. Een andere nationaliteit dan de Nederlandse, aldus verzekerde men Koning Albert, – met alle respect voor zijn prestaties gedurende de wereldoorlog –,

²⁹ H. T. Colenbrander, De internationale positie van Nederland tijdens, vóór en na den wereldoorlog, in Nederland in oorlogstijd, p. 129-133; Eerste Jaarboek, p. 90.

wenste de bevolking van Nederlands-Limburg niet te aanvaarden.

Van Groenendael werd opgevolgd door G. R. Isphording, een goede keuze, niet alleen vanwege zijn persoon, maar ook omdat hij werd gedragen door een groep die in belangrijke mate de dienst in de vereniging uitmaakte, te weten de werkgevers in de klei-industrie. Het is geen toeval te noemen dat gedurende het ruim vijftigjarig bestaan van de Limburgse Werkgeversvereniging van de acht voorzitters vijf de directie over een keramisch bedrijf voerden, namelijk G. R. Isphording (1919-1923); P. J. L. Smulders, directeur van N.V. Canoy-Herfkens' Steenfabrieken te Tegelen (1927-1932); Mr. Dr. L. F. H. Regout, directeur van de N.V. Porselein- en Tegelfabriek Mosa te Maastricht (1932-1952); Mr. E. E. Th. J. J. Teeuwen, directeur van Paul Teeuwen N.V. te Tegelen (1952-1961) en Mr. L. M. Verscheure, directie-voorzitter van de reeds boven genoemde Mosa. (1970-heden)³⁰

De keramische industrie verschaftte ongetwijfeld veel mensen werk in Limburg. Het begrip keramische industrie dient men op te vatten als een verzamelnaam voor een velerlei van bedrijven, die gemeen hebben dat zij een produkt vervaardigen, dat uit voornamelijk klei gebakken is, zoals dakpannen, bakstenen, grèsbuizen, tegels, sanitair, aardewerk en porselein. Na de mijnindustrie was in die tijd de keramische industrie een van de belangrijkste bedrijfstakken in Limburg. De werkgevers waren technisch vooruitstrevend en bezaten voldoende zelfvertrouwen om nieuwe vindingen onbevreesd in hun bedrijven toe te passen. Men denke slechts aan fabrieksspoor, excavateur, transportbanden en dergelijke. In de sociale strijd waren ze niet voor een kleintje vervaard. Men schuwde niet de toegeworpen handschoen der werkliedenorganisaties, die plaatselijk vaak zeer militant waren, op te nemen.³¹

Isphording bleef ongeveer vier jaar voorzitter en trad af in 1923, toen hij werd opgevolgd door Ir. G. F. H. Houben, directeur van het N.V. Technisch Installatie Bureau te Heerlen.

De eerste sekretaris Mr. B. M. Berger werd in 1920 opgevolgd door Mr. H. Schaapveld, - afkomstig van de Staatsmijnen -, die deze functie drie jaar vervulde. Mr. Bernhard Marie Berger werd geboren in 1887 te Venlo en studeerde rechtswetenschappen aan de universiteiten van Amsterdam en Leiden. Op 31-jarige leeftijd werd hij sekretaris van de pas opgerichte Limburgse Werkgeversvereniging, waarvan zijn

³⁰ De Werkgever, 50 jaar Limburgse Katholieke Werkgeversvereniging, nr. 20A, 3 oktober 1968, p. 586-587.

³¹ Linssen, a.w., p. 187-191, 211-212.

vriend, de landelijke sekretaris van de A.R.K.W.V. Kortenhorst, een paar maanden als voorlopig sekretaris fungeerde. Hij was een actief organisator en richtte onder meer tezamen met Cassianus Hentzen de Limburgsche R.K. Patroonsbond in de Bouwvakken op, – tegenwoordig nog bestaande als de gewestelijke afdeling van het Algemeen Verbond van Ondernemers in de Bouwnijverheid –, daterend van 26 februari 1919. De persoonlijke verhouding met Kortenhorst en de landelijke werkgeversorganisatie was goed, ofschoon men in Den Haag een centralistische opzet voorstond, waar men in Limburg weinig van moest hebben. Aan het feit dat Kortenhorst in zijn korrespondentie graag sprak van divisie en onderafdeling Limburg moet Berger zich wel geërgd hebben, gezien de autonomie waarmee de vereniging opereerde. In de loop van 1919 nam Berger ontslag om een benoeming als burgemeester van Bolsward te aanvaarden. Vandaar werd hij benoemd tot burgemeester van Venlo, hetgeen hij bleef tot zijn pensioengerechtigde leeftijd in 1952.

Zijn opvolger, de van de Nederlandsche Staatsmijnen afkomstige jurist Mr. H. Schaapveld, bouwde energiek voort aan een Limburgse werkgeversvereniging met een autonome presentatie, zowel in het kader van de landelijke katholieke werkgeversorganisatie, als naar buiten, speciaal in eigen provincie.

De persoon die een belangrijk stuk continuïteit vertegenwoordigde, was de geestelijk adviseur der vereniging, de Pater Franciscaan Cassianus Hentzen, die vanaf de oprichting tot in 1936 aan de Limburgse Werkgeversvereniging verbonden bleef.³²

Na de oprichting van diverse regionale werkgeversverenigingen in den lande ontstonden moeilijkheden met de eveneens in deze tijd opgerichte Vereeniging van de Hoogere Standen. In Limburg legde men deze kwestie snel bij. De vereniging, – waarvan het Eerste Kamerlid Mr. O. Haffmans uit Helden de promotor was –, zou zich in Limburg gaan noemen Vereeniging van de Vrije Beroepen, waarbij werd afgesproken elkaars werkterrein te respekteren, zowel inhoudelijk als ook op het gebied van ledenwerving.³³

³² Het Patroonsblad, 24 juli 1920, p. 173-174; Tweede Jaarboek der R.K. Werkgeversverenigingen in Nederland 1920-1921 ('s Hertogenbosch 1921) p. 90; Lustrumboek 1916-1926 Katholieke Jonge-Werkgeversvereniging ('s Hertogenbosch 1926), p. 99; Wie is dat; biografische gegevens van Nederlanders die een vooraanstaande plaats innemen met vermelding van adressen ('s Gravenhage 1956), p. 263; Zevende Verslagboek der Algemeene R.K. Werkgeversvereniging 1930-1935 (Roermond 1935), p. 41; Wie is dat, p. 42.

³³ Eerste Jaarboek, p. 31-32; Tweede Jaarboek, p. 98.

De verhouding tussen de Limburgse Werkgeversvereniging en de landelijke organisatie baarde aanvankelijk meer moeilijkheden.³⁴ In tegenstelling tot de andere regionale verenigingen spraken de Limburgers zich voor een federatieve organisatievorm uit. Een geformeerde commissie onder voorzitterschap van Van Aken deelde het standpunt der Limburgers niet. Zij sprak zich uit voor een centralistische organisatie, ook wat de kasmiddelen betrof. Nadat het bestuur der Limburgse werkgevers zich in een nota tot het landelijk bestuur had gericht, werd een voor Limburg akseptabele regeling getroffen. Het bestuur der Limburgse meende echter het innen van de kontributie niet aan de Algemeene te moeten overlaten, maar dit zelf te doen en pas daarna een bepaald bedrag per lid naar Den Haag over te maken. Het lag voor de hand dat de Algemeene in deze sfeer behoefte had zich in de Limburgse regio te presenteren, hetgeen in de zomer van 1920 dan ook gebeurde. De jaarvergadering der A.R.K.W.V. werd toen te Maastricht gehouden. Daarbij fungeerde de Limburgse Werkgeversvereniging als voortreffelijk gastheer, getuige de enthousiaste landelijke verslagen.

Om de sociale ontwikkeling van de leden der vereniging te bevorderen, besloot het bestuur in de vorm van Handelingen der Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging lezingen op kringvergaderingen te houden, in druk uit te geven.³⁵ In het eerste verenigingsjaar verschenen reeds drie Handelingen: de redevoeringen van Pater Cassianus en Kortenhorst, gehouden bij de oprichting der Limburgse Werkgeversvereniging, een lezing over de acht-urige werkdag, – een onderwerp dat naar aanleiding van de Arbeidswet van 1919 veel stof deed opwaaien –, gehouden door Pater Cassianus, een studie over het Limburgse Tramvraagstuk van de hand van Ir. M. Meijer, sekretaris der Rijkstramwegkommissie, en Mr. H. Schaapveld. Lezingen in dit jaar, gehouden door Prof. Mr. J. Veraart over de bedrijfsorganisaties en Mr. Dr. A. Borret S. J. over het Taylor-systeem, werden niet uitgegeven. Ook in de volgende jaren is het er niet meer van gekomen. Een van de redenen is ongetwijfeld geweest, dat sekretaris Schaapveld het in het verenigingsjaar 1919-1920 bijzonder druk had met assistentie

³⁴ Eerste Jaarboek, p. 35-36 en 93-94; Tweede Jaarboek, p. 95-96; Handelingen der Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging te Roermond; Tramwegen in Zuid-Limburg en hunne sociaal-economische beteekenis (Heerlen 1920) inhoudende twee artikelen: Tramwegen in Zuid-Limburg door Ir. J. M. Meijer en Tramwegen in Zuid-Limburg en hunnen sociaal-economische beteekenis door Mr. H. Schaapveld.

³⁵ Eerste Jaarboek, p. 87-94; Tweede Jaarboek, p. 89-99.

bij het zeer tijdrovend werk van het sluiten van kollektieve arbeids-overeenkomsten, speciaal van dié bedrijven welke niet onder een bedrijfstakingovereenkomst vielen. Zo voerde in opdracht van de direktie van Mosa en Stella het bureau der Limburgse tezamen met de geestelijk adviseur der vereniging deze onderhandelingen, hetgeen per 1 maart 1920 uitmondde in een kollektief kontrakt met de R.K. Aardewerkersbond „God en ons Recht” en de Nederlandsche Vereeniging van Glas - en Aardewerkers, welke laatste was aangesloten bij het Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen, het N.V.V. Eveneens werd een kollektief kontrakt gesloten bij de Chemische Werke Raab & Co. te Melick-Herkenbosch tezamen met de R.K. Fabrieksarbeidersbond „Sint Willibrordus”.

Dat dit werk goed gebeurde, bewijst het feit dat het bureau van de Limburgse werkgevers ook door de direkties der staats- en partikuliere mijnen als zodanig werd erkend. De Limburgse werkgevers waren overigens de hoge lonen, betaald bij de mijnen, een doorn in het oog vanwege de invloed die zij op het loonniveau der nabij gelegen industrieën hadden. Vooral in toekomstige loonsverhogingen bij de mijnen waren de Limburgse werkgevers uiteraard zeer geïnteresseerd. Het bureau van de Limburgse werkgevers intervenueerde ook daar waar sociale spanningen dreigden uit te lopen tot een staking.³⁶ Die interventie lukte bij de beeldenfabrieken van Gerard Linssen te Venlo en N.V. v/h A. van Erp, eveneens te Venlo, pas nadat een staking er 10 weken had geduurd. Moeilijkheden bij de ijzergieterij firma Gebrs. Hamers te Maastricht konden met de R.K. Metaalbewerkersbond „Sint Eloy” tijdiger worden geregeld.

Een aktie op infra-structureel gebied, begonnen in 1919, werd in 1920 met sukses bekroond, namelijk het streven voor het tot stand komen van een tramweganet in Zuid-Limburg.

De kringen der vereniging bleven al vergaderend aktief, maar lieten het hierbij niet alleen. Door de kring Roermond werd het voortbestaan der aldaar aanwezige Katholieke Arbeidsbeurs mede verzekerd door deze een bedrag van f 200,— toe te zeggen. Om de arbeidersjeugd te Maastricht te steunen, stelde de Kring Maastricht een bedrag van f 1.400,— beschikbaar voor de oprichting van een R.K. Arbeidersvoetbalclub.

De Limburgse Werkgeversvereniging telde in 1920 ruim 100 leden, welke, — er waren vooral relatief grote werkgevers in georganiseerd —,

³⁶ Om waarheid en recht, p. 237, 252-254.

tezamen naar schatting ongeveer 25.000 arbeiders in dienst hadden. Dat de Limburgse Werkgeversvereniging goed wortel schoot in Limburgs bodem, bewijst het feit dat zij momenteel ongeveer 450 persoonlijke leden telt, ruim 300 bedrijven omvat, die arbeid geven aan 100.000 werknemers.

BIJLAGE I

Ledenlijst van de R.K. Patroonsbond in het Bisdom Roermond in 1904

Roermond

1. Th. Nöhren – kerkorgelfabrikant
2. Jac. Oor – beeldhouwer
3. Henri Meijers – mr. smit
4. J. H. Craghs-Breuer – banketbakker
5. Henri van der Marck – uitgever
6. Jan den Rooijen – glasschilder
7. Firma Romen & Zn.
8. Oscar Stienon
9. Antoon Franssen – architect
10. Caspar Franssen – architect
11. H. Hoffer – meubelmaker
12. Marcus Waterreus – drukker
13. Jos. Cuypers – ingenieur/architect
14. H. Scheen – kerkschilder
15. Dr. P. J. H. Cuypers
16. Felix Janssens – industrieel
17. Jos. Thissen – industrieel
18. F. Nicolas – glasschilder
19. L. de Beaumont

Venray

1. Victor Vonk – industrieel
2. H. Trynes

Venlo

1. Gerardus J. Herfkens – steenfabrikant
2. F. Paes – aannemer
3. Guillaume Deumes – kerkschilder
4. Jules Thywissen – fabrikant

Maastricht

1. Henri Baeten – steenfabrikant
2. Joseph Visser

Weert

1. Camille Esser – goudsmit

Swalmen

1. H. Konings – mr. smit
2. P. Konings – fabrikant
3. P. Coorens – houthandel
4. Math. Alers – stoomzagerij
5. J. B. van Soest-Terstappen – fabrikant
6. Jac. Geraedts
7. Ramakers-Janssen – pannenfabrikant

Heerlen

1. Jan Ubachs – aannemer

Tegelen

1. P. Smulders –fabrikant
2. Paul Teeuwen – Geurts

Geleen

1. Gebrs. Ramakers – atelier voor beeldende kunst

Echt

1. Jules van de Venne – burgemeester

Sittard

1. Emile Thissen – fabrikant

BIJLAGE II

Voorlopige ledenlijst der Limburgsche R.K. Werkgeversvereniging

Uit: Het Patroonsblad

Gids voor Werkgevers op Technisch-, Wetgevend-, Sociaal- Economisch- en Handelsgebied.

Jaargang 1918 - 5 augustus - nummer 15.

- L. de Rijk, dakpannenfabrikant, Tegelen
P. Smulders, steenfabrikant (fa. Canoy en Herfkens), Tegelen
Paul Teeuwen, steenfabrikant (fa. Gebrs. Teeuwen), Tegelen
Th. Smeets, meelfabrikant (fa. R. Smeets), Roermond
W. L. Regout, directeur Glas- en Porseleinfabriek, Maastricht
Dr. P. J. H. Cuypers, kunstwerkplaats, Roermond
Ir. Jos. Rieter, directeur Metaaldraadlampenfabriek „Pope”, Venlo
Paul Thijwissen, fa. Jules Thijwissen, Venlo
Jos. van Liebergen Jr., Venlo
H. Trienekens, Reuver
J. Riemersma, directeur N.V. Riemersma en van Glabbeek, houthandel „de Nijverheid”, Maastricht
Jos. Thissen Sr., Roermond
Ir. H. van Aubel, directeur Kon. Ned. Papierwarenfabriek, Maastricht
H. Nicolas, fa. F. Nicolas en Zonen, Roermond
Jos. Lalieu, steenfabrikant, Technisch Bureau, Maastricht
H. H. Houx, aannemer en steenfabrikant, Maastricht
H. Houtappel, ijzerhandel, Maastricht
Louis Beltjens, Maastricht
Th. van Emstede, drukker-uitgever, Venlo
G. J. Beckers, drukker-uitgever, Roermond
M. J. A. H. Tijssen, Wessem
H. Janssen, Steenfabriek „Venlona”, Venlo
C. de Beaumont-Goffin, IJzermeubelfabriek, Maastricht
W. R. I. C. van Basten Batenburg, directeur steenfabriek „Tiglia”, Tegelen
B. van den Bergh, ijzergieterij, Blerick
P. J. Mulders, Blerick
Mr. Dr. H. van Groenendael, directeur der bruinkoolontginning „Bergerode”; lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, Sittard
Michel Cuypers, kunstwerkplaats, Roermond
G. R. Ispording, directeur steenfabriek „Tiglia”, Tegelen
A. H. Martens, aannemer, Venray
Emm. Smeets, steen- en boekdrukkerij, cartonnagefabriek, Weert
Fern. Claessens, directeur der glas- en aardewerkfabriek „de Sphinx”, Maastricht
Henri van der Marck, uitgever, Roermond
A. van der Marck, uitgever, Roermond

Jos. Aerts, sigarenfabrikant, Venray
Van Haaren, directeur N.V. Stoomsteenfabriek v.h. H. Trijnes, Venray
Adolf Steegh (fa. Steegh en Essen), Venlo
Louis Berger, Venlo
Fr. Goossens, (fa. Bontamps), Venlo
H. Houba (fa. H. Thissen), pannen- en buizenfabriek, Tegelen
Alph. Russel, Steenfabr. Tegelen
Casp. Laumans, buizenfabr. Tegelen
L. Spiekenheuer, IJzerfabr. „Tegelen“, Tegelen
Canoy, Tegelen
H. Simons, steendakpannenfabriek en ijzergieterij, Tegelen
Gebr. Tielens en Co., papierfabrikanten, Meerssen
Fa. J. Meuwissen, dakpannenfabriek „de Valk“, Echt
Jos. Geraedts, houthandel, Swalmen
Lamb. de Beaumont, houthandel, Roermond
A. Deckers, aannemer, Heerlen
Victor Goossens, Electrotechnisch Bureau, Venlo